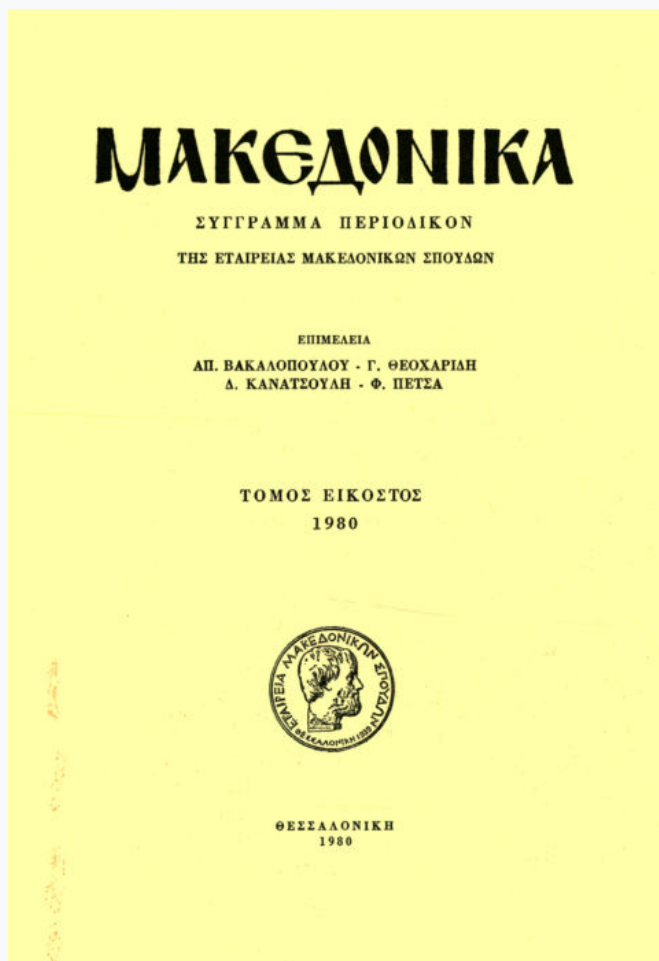

Μακεδονικά

Τόμ. 20, Αρ. 1 (1980)

Κιονόκρανα της συλλογής της Ροτόντας
Θεσσαλονίκης: μέρος Β' Ιωνικά κιονόκρανα

Χ. Μαυροπούλου-Τσιούμη, Δ. Παπανικόλα-Μπακιρτζή

doi: [10.12681/makedonika.406](https://doi.org/10.12681/makedonika.406)

Copyright © 2014, Χ. Μαυροπούλου-Τσιούμη, Δ. Παπανικόλα-Μπακιρτζή

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Μαυροπούλου-Τσιούμη Χ., & Παπανικόλα-Μπακιρτζή Δ. (1980). Κιονόκρανα της συλλογής της Ροτόντας Θεσσαλονίκης: μέρος Β' Ιωνικά κιονόκρανα. *Μακεδονικά*, 20(1), 218–236. <https://doi.org/10.12681/makedonika.406>

ΚΙΟΝΟΚΡΑΝΑ ΤΗΣ ΣΥΛΛΟΓΗΣ ΤΗΣ ΡΟΤΟΝΤΑΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ.

ΜΕΡΟΣ Β'. ΙΩΝΙΚΑ ΚΙΟΝΟΚΡΑΝΑ *

Στή Συλλογή της Ροτόντας υπάρχει ένας μεγάλος αριθμός ιωνικών κιονοκράνων. Τò μεγαλύτερο μέρος προέρχεται από την παλαιοχριστιανική περίοδο. Τò ύλικό αυτό έχει συγκεντρωθεί στο χώρο της Ροτόντας από άνασκαφές ή έχει μεταφερθεί από τόν περίγυρο τών μνημείων. Δυστυχώς δέν υπάρχουν στοιχειά προελεύσεως τών κιονοκράνων, γι' αυτό καί δέν είναι δυνατό νά συνδεθοῦν μέ συγκεκριμένο μνημείο ή χώρο.

Στή μελέτη αὐτή περιλαμβάνουμε τὰ κιονόκρανα ἀπό τόν 4ο αἰ. μ.Χ. καί ὕστερα. Τὰ ὑπόλοιπα θά περιληφθοῦν σ' ἓναν κατάλογο προχριστιανικών γλυπτών, πού ἐτοιμάζουν σέ συνεργασία ή ΙΣΤ' Ἐφορεία Προϊστορικών καί Κλασικῶν Ἀρχαιοτήτων Θεσσαλονίκης καί ή Ἐδρα τῆς Ἱστορίας τῆς Ἀρχιτεκτονικῆς τῆς Πολυτεχνικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

Τὰ ἰωνικά κιονόκρανα πού υπάρχουν στή Ροτόντα ἀντιπροσωπεύουν καί τοὺς δύο τύπους πού υπάρχουν ἀπό τόν 4ο αἰ. μ.Χ., δηλαδή τὰ ἀπλά ἰωνικά κιονόκρανα, πού δέν ἔχουν συμφυῆς ἐπίθημα, καί τὰ ἰωνικά μέ συμφυῆς ἐπίθημα.

ΙΩΝΙΚΑ ΚΙΟΝΟΚΡΑΝΑ ΧΩΡΙΣ ΕΠΙΘΗΜΑ

Μιά σειρά κιονοκράνων τῆς ὁμάδας αὐτῆς (ΑΓ 70, ΑΓ 116, ΑΓ 69, ΑΓ 68, ΑΓ 72, ΑΓ 73 καί ΑΓ 71) παρουσιάζουν ἓνα κοινὸ χαρακτηριστικὸ, τὴν τέλεια ἔλλειψη διακόσμου στὸν ἐχίνο. Ὁ τύπος αὐτὸς τών κιονοκράνων, πού χρονολογοῦνται γενικά στὸν 4ο αἰ. μ.Χ., εἶναι γνωστὸς καί ἄλλοῦ καί ἔχει μελετηθεῖ πρόσφατα ἀπὸ τοὺς John Herrmann καί Jean Pierre Sodini μέ τὴν εὐκαιρία τῆς ἀνευρέσεως τέτοιων κιονοκράνων στή Θάσο¹.

* Ἡ μελέτη αὐτὴ ἀποτελεῖ τὸ δεύτερο μέρος τοῦ καταλόγου τών κιονοκράνων τῆς Συλλογῆς τῆς Ροτόντας. Στὸ πρῶτο μέρος δημοσιεύτηκαν τὰ κορινθιακὰ κιονόκρανα (βλ. «Μακεδονικά» 19(1979)11-38). Τὸ ὕλικό πού δημοσιεύουμε περιλαμβάνει τὰ κιονόκρανα πού καταγράφηκαν στή συλλογὴ ὡς τὸ 1976.

Στὸ φίλο Α. Κούντουρα ὀφείλουμε τίς φωτογραφίες τών κιονοκράνων πού δημοσιεύουμε· τὸν εὐχαριστοῦμε θερμά.

1. J. J. Herrmann - J. P. Sodini, Exportations de marbre Thasien à l' époque Paléochrétienne: le cas des chapiteaux ioniques, BCH 101(1977)471-511.

Τὰ κιονόκρανα τοῦ τύπου αὐτοῦ, ποὺ σώζονται στὴ Ροτόντα, μποροῦν σὲ γενικὲς γραμμὲς νὰ ἐνταχθοῦν στὶς ομάδες ποὺ προτείνουν οἱ παραπάνω μελετητές, ἔστω καὶ ἂν παρουσιάζουν κατὰ περίπτωσιν κάποιες μικρὲς διαφορὲς.

Ἄπ' αὐτὰ τὰ ΑΓ 70 (ἀριθ. κατ. 1, πίν. 1α) καὶ ΑΓ 116 (ἀρ. κατ. 2, πίν. 1β) φαίνεται πὼς πρέπει νὰ ἐνταχθοῦν στὴν ομάδα ΙΙα, διότι παρουσιάζουν τὴν ἴδια δομὴ μὲ ὁρισμένα κιονόκρανα ἀπὸ τὴν Ἀλυκὴ τῆς Θάσου¹. Τὰ κιονόκρανα τῆς ομάδας αὐτῆς χρονολογοῦνται στὸ 320-370 μ.Χ.² Στὰ κιονόκρανα αὐτὰ οἱ ἑλικες ἀρχίζουν κάτω ἀπὸ τὸν ἄβακα, ὁ ὁποῖος δὲν τονίζεται ἰδιαίτερα, ἀλλὰ διαμορφώνεται σαφῶς. Ὁ καμπύλος ἐχίνος φθάνει ὡς τὸ μέσο περίπου τοῦ ὕψους τῶν ἐλίκων, ἀφήνοντας ἐλεύθερες τὶς ἑλικες καὶ τὸ κιονόκρανο ἀποκτᾷ ἔτσι κάποια ἐλαφρότητα στὴ δομὴ του. Ἡ καμπυλότητα τοῦ ἐχίνου διακόπτεται κάτω ἀπὸ τὸν ἄβακα καὶ δημιουργεῖται ἀνάμεσα σ' αὐτὸν καὶ στὸν ἄβακα ἓνα μικρὸ κοῖλο τμήμα, ἡ αὐλακα τοῦ κιονοκράνου. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ ἐπιτυγχάνεται μιὰ χαρακτηριστικὴ ἐναλλαγὴ ἐπιφανειῶν.

Στὴν ἴδια ομάδα μπορεῖ ἐπίσης νὰ ἐνταχθεῖ τὸ κιονόκρανο ΑΓ 69 (ἀρ. κατ. 3, πίν. 1γ), τὸ ὁποῖο παρουσιάζει, μὲ μικρὲς διαφορὲς, τὴν ἴδια δομὴ μὲ τὰ δὺο προηγούμενα κιονόκρανα, οἱ ἑλικὲς του ὅμως δὲν χαράσσονται τόσο ἔντονα καὶ οἱ στροφές τους εἶναι λιγότερες σὲ ἀριθμὸ. Ὁ ἀδιακόσμητος καμπύλος ἐχίνος φθάνει στὸ ὕψος τοῦ τετράγωνου ἄβακα κι ἔτσι τὸ κιονόκρανο δὲν ἔχει τὴν ἴδια ἐναλλαγὴ ἐπιφανειῶν στὸ τμήμα αὐτό, ὅπως τὰ κιονόκρανα ΑΓ 70 καὶ ΑΓ 116.

Τὰ κιονόκρανα ΑΓ 68 (ἀρ. κατ. 4, πίν. 1δ)³ καὶ ΑΓ 72 (ἀρ. κατ. 5, πίν. 2α) παρουσιάζουν περισσότερο βαριὰ δομὴ σὲ σχέσιν μὲ τὰ προηγούμενα κιονόκρανα, διότι ὁ ἐχίνος φθάνει ὡς τὸ ὕψος τῆς δεύτερης κάτω στροφῆς τῆς ἑλικας. Ὁ ἄβακας δὲν τονίζεται ἰδιαίτερα καὶ οἱ ἑλικες ξεκινοῦν ἀπὸ τὸ ὕψος του, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ δίνεται ἡ ἐντύπωση ὅτι οἱ ἑλικες εἶναι συνέχεια τοῦ ἄβακα. Ὁ καμπύλος ἐχίνος εἶναι ἀδρὸς καὶ ὄχι σαφῶς διαμορφωμένος, στὸ κιονόκρανο μάλιστα ΑΓ 72 σχηματίζει ἓνα τριγωνικὸ ἐξόγκωμα. Τὰ κιονόκρανα αὐτὰ ἔχουν τόσο στὴ δομὴ τους ὅσο καὶ στὴ μορφὴ τῶν ἐλίκων ὁμοιότητες μὲ κιονόκρανα ἀπὸ τὴν Ὅστια⁴ καὶ ἀπὸ τὴν Ἀλυκὴ τῆς Θάσου, τὰ ὁποῖα οἱ Herrmann καὶ Sodini κατατάσσουν στὴν ομάδα ΙΙΙ. Τὴν ομάδα αὕτῃ χρονολογοῦν μετὰ τοῦ 370-410 μ.Χ.⁵

1. Herrmann-Sodini, ὁ.π., σ. 475, εἰκ. 11 καὶ 12.

2. Herrmann-Sodini, ὁ.π., σ. 498.

3. Herrmann-Sodini, ὁ.π., σ. 482, εἰκ. 25.

4. P. Pensabene, Scavi di Ostia VII: I Capitelli (1973) ἀριθ. 191 καὶ 192. Τὰ κιονόκρανα αὐτὰ χρονολογοῦνται στὶς τελευταῖες δεκαετίες τοῦ 4ου αἰ.

5. Herrmann-Sodini, ὁ.π., σ. 472, εἰκ. 1 καὶ 2. Γιά τὴ χρονολόγησιν τῆς ομάδας αὐτῆς βλ. σ. 498.

Νομίζουμε πώς στην ίδια εποχή πρέπει να τοποθετηθεί το κιονόκρανο ΑΓ 71 (άρ. κατ. 6, πίν. 2β) που έχει ιδιαίτερα διαμορφωμένο τὸν ἄβακα. Τὸ κιονόκρανο αὐτὸ ἔχει ὁμοιότητες μ' ἓνα κιονόκρανο ἀπὸ τὸ ἱερὸ τῶν Fabri Navales στὴν Ὑστια¹, ἂν καὶ σ' ἐκεῖνο οἱ στροφές τῶν ἐλικῶν εἶναι περισσότερες.

Τὸ κιονόκρανο ΑΓ 73 (άρ. κατ. 7, πίν. 2γ) ἔχει τὴν ἴδια βαριὰ δομὴ μὲ δύο κιονόκρανα ἀπὸ τὸ Μουσεῖο τοῦ Λιμένα τῆς Θάσου, τὰ ὁποῖα οἱ Herrmann καὶ Sodini κατατάσσουν στὴν ὁμάδα III (370-410 μ.Χ.)².

Ἀνάλογη δομὴ μὲ τὰ προηγούμενα κιονόκρανα ἔχουν τὰ κιονόκρανα ΑΓ 77 (άρ. κατ. 8, πίν. 2δ), ΑΓ 74 (άρ. κατ. 9, πίν. 3 α,β) καὶ ΑΓ 887 (άρ. κατ. 10, πίν. 3γ), τὰ ὁποῖα ὅμως ἔχουν διακοσμημένο τὸν ἐχίνου καὶ τὰ προσκεφάλαια. Ἡ διακόσμησή τους μ' ἓνα ἢ τρία «ὠά» εἶναι ἄλλοτε ἀνάγλυφη (ΑΓ 74) κι ἄλλοτε πολὺ σχηματοποιημένη (ΑΓ 77 καὶ ΑΓ 887). Ἀνάλογος διάκοσμος συναντᾶται τόσο στὰ ἀπλὰ ὑστερορωμαϊκὰ ὅσο καὶ στὰ χριστιανικὰ κιονόκρανα τοῦ ἰωνικοῦ τύπου μὲ ἐπίθημα. Μὲ βάση ὅμως κυρίως τὴ δομὴ τους τὰ κιονόκρανα αὐτὰ πιστεύουμε πώς πρέπει νὰ τοποθετηθοῦν στὸ τέλος τοῦ 4ου ἢ στὶς ἀρχές τοῦ 5ου αἰ.

Βαριὰ δομὴ παρουσιάζει τὸ διακοσμημένο κιονόκρανο ΑΓ 6 (άρ. κατ. 11, πίν. 3δ). Ἡ χαρακτηριστικὰ συμπαγὴς καὶ βαριὰ δομὴ του πλησιάζει τὴ δομὴ τοῦ ἰωνικοῦ τμήματος τοῦ συνθέτου κιονοκράνου στὴ Σκριπού³, ἢ διακόσμηση ὅμως τοῦ ἐχίνου δὲν εἶναι ὅμοια. Βασικὸ στοιχεῖο ὁμοιότητας στὴ δομὴ τῶν κιονοκράνων αὐτῶν εἶναι ὅτι ὁ ἐχίνος δὲ διαχωρίζεται ἀπὸ τὶς ἑλικες, ἀλλὰ βρίσκεται σχεδὸν στὴν ἴδια εὐθεία.

Ἡ διακόσμηση τοῦ ἐχίνου στὸ κιονόκρανο ΑΓ 6 ἀποτελεῖται ἀπὸ τρία ὀξυκόρυφα «ὠά», ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὸ κεντρικὸ εἶναι μεγαλύτερο. Ἀνάμεσα στὰ «ὠά» ὑπάρχουν σχηματοποιημένα λογοειδῆ φύλλα. Οἱ ἑλικες εἶναι χαραγμένες βαθιὰ καὶ ἡ πάνω ἐπιφάνειά τους εἶναι ἐπίπεδη, ὅπως καὶ στὴν Σκριπού. Οἱ ἑλικες δὲν ἐνώνονται κάτω ἀπὸ τὸν ἄβακα, ἀλλὰ ἡ ἔξω ἄκρη τους καταλήγει στὸ ὥρο τοῦ ἐχίνου σὲ δισχιδῆς φύλλο. Ἡ χάραξη τῶν ὀξυκόρυφων «ὠῶν» καὶ τῶν λογοειδῶν φύλλων εἶναι ἐντονὴ καὶ πλησιάζει

1. Pensabene, ὁ.π., ἀριθ. 186-190 καὶ Herrmann-Sodini, ὁ.π., σ. 483 καὶ εἰκ. 29.

2. Herrmann-Sodini, σ. 481 καὶ 498, εἰκ. 23 καὶ 24.

3. R. Kautzsch, Kapitellstudien (Beiträge zu einer Geschichte des spätantiken Kapitells im Osten vom vierten bis ins siebente Jahrhundert), Berlin-Leipzig 1936, σ. 166, πίν. 33, 535. Στὸ ἐξῆς Kautzsch, Kapitellstudien. Ἐπίσης Α. Ὁρλάνδος, Ἡ ξυλόστεγος παλαιοχριστιανικὴ βασιλικὴ τῆς Μεσογειακῆς λεκάνης, II, Ἀθῆναι 1954, σ. 341, πίν. 270 (ὅπου τὸ κιονόκρανο χρονολογεῖται στὸν 4ο αἰ.), στὸ ἐξῆς Ὁρλάνδος, Βασιλική, καὶ F. Yegül, Early-Byzantine Capitals from Sardis, A Study on the Ionic Impost Type, DOP 28(1974)267, πίν. 16.

τῇ μορφῇ τοῦ κιονοκράνου πού βρίσκεται στό Μουσεῖο τῆς Ἀλεξάνδρειας, τὸ ὁποῖο ὁ Kautzsch χρονολογεῖ στό πρῶτο μισό τοῦ 5ου αἰ.¹ Τὸ κιονόκρανο ὅμως τῆς Ἀλεξάνδρειας δὲν ἔχει τὴν ἴδια βαριά μορφή στοῦ ἰωνικοῦ τμήμα. Ἡ μορφή τῶν ἐλίκων ὑπάρχει περίπου ὅμοια, ὅπως εἶδαμε, στὴ Σκριπὸν καὶ σὲ κιονόκρανα τοῦ 5ου αἰ.²

Ἡ χρονολόγησις τοῦ κιονοκράνου μὲ βάση τὰ στοιχεῖα πού ἀναφέραμε μπορεῖ νὰ κυμανθεῖ ἀπὸ τὸν 4ο ὡς τὸν 5ο μ.Χ. αἰ. Μὲ βάση ὅμως κυρίως τῇ δομῇ τοῦ κιονοκράνου νομίζουμε πὼς ὀρθότερη θὰ ἦταν ἡ τοποθέτησή του στὸν 4ο αἰ. μ.Χ.

Στὸ κλίμα τῆς ἰδίας ἐποχῆς νομίζουμε ὅτι κινεῖνται καὶ δύο ἀκόμη ἰωνικά κιονόκρανα τῆς Συλλογῆς, τὸ ΑΓ 75 (ἀρ. κατ. 12, πίν. 4α) καὶ τὸ ΑΓ 76 (ἀρ. κατ. 13, πίν. 4β), τὰ ὁποῖα ὅμως δὲ διατηροῦνται τόσο καλά, ὥστε νὰ προχωρήσουμε σὲ λεπτομερέστερη μελέτη τους.

Τὰ ἰωνικά κιονόκρανα χωρὶς ἐπίθημα τῆς Συλλογῆς τῆς Ροτόντας δεῖχνουν τὴν ἐπιβίωσις τοῦ ἀπλοῦ αὐτοῦ τύπου, ὁ ὁποῖος ἔφερε χωριστὸ ἐπίθημα³, στὸν 4ο καὶ 5ο αἰ., πράγμα πού παρατήρησε ἡδη ὁ Γ. Σωτηρίου⁴.

ΙΩΝΙΚΑ ΚΙΟΝΟΚΡΑΝΑ ΜΕ ΣΥΜΦΥΕΣ ΕΠΙΘΗΜΑ

Ἡ ὁμάδα τῶν ἰωνικῶν κιονοκράνων μὲ συμφυῆς ἐπίθημα τῆς συλλογῆς παρουσιάζει πολὺ ἐνδιαφέρον, γιατί σ' αὐτὴ μπορεῖ νὰ παρακολουθήσει κανεὶς σὲ γενικὲς γραμμὲς τὴν ἐξέλιξη τῆς δομῆς τοῦ τύπου αὐτοῦ πού προήλθε ἀπὸ τὴ συνένωσις καὶ ἀπόδοσις σ' ἓνα τεμάχιο μαρμάρου, τοῦ ἰωνικοῦ κιονοκράνου μὲ τὸ ἐπίθημά του. Ἡ σύνθετη αὐτὴ μορφή εἶναι καὶ ὁ ἀντιπροσωπευτικὸς τύπος τοῦ ἰωνικοῦ κιονοκράνου στὰ χριστιανικά χρόνια.

Ἀρχικά τὰ δύο μέρη τοῦ κιονοκράνου ἦταν σχεδὸν ἴσα στοῦ μέγεθος, ὅπως ἓνα κιονόκρανο ἀπὸ τὴ Σκριπὸν⁵ καὶ ἓνα ἄλλο ἀπὸ τὰ Καμπία τῆς Βοιωτίας⁶. Ἀργότερα ὅμως, γύρω στὰ μέσα τοῦ 5ου αἰ. καὶ μετὰ, τὸ ἐπίθημα κερ-

1. Kautzsch, Kapitellstudien, σ. 166, πίν. 33, 536, καὶ F. Yegül, ὁ.π., σ. 267, εἰκ. 17, ὅπου τὸ κιονόκρανο χρονολογεῖται στό πρῶτο τέταρτο τοῦ 5ου αἰ.

2. Βασιλικὴ τῆς Σικυώνας, Ὁρλάνδος, Βασιλική, σ. 315, εἰκ. 272, αἶθριο τοῦ ναοῦ τοῦ Ἰωάννη τοῦ Στουδίου, Kautzsch, Kapitellstudien, σ. 167, πίν. 33, 540b. Γιά τὴν ἰδρυσιμὴ τῆς Μονῆς Στουδίου στὸ 453 μ.Χ. βλ. C. Mango, The Date of the Studius Basilica at Istanbul, Byzantine and Modern Greek Studies, «Essays presented to sir Steven Runciman», vol. 4, 1978, σ. 115-122.

3. Βλ. σχετικὰ A. Orlandos, Une basilique paléochrétienne en Locride, Byzantion V(1930)218, καὶ J. Laurent, Delphes chrétien, BCH 1899, 233.

4. Γ. Σωτηρίου, Αἱ Χριστιανικαὶ Θῆβαι τῆς Θεσσαλίας (Κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τῆς Ν. Ἀγχιάλου), AE 1929, 133.

5. Ὁρλάνδος, Βασιλική, σ. 314, εἰκ. 270.

6. Ὁρλάνδος, Βασιλική, σ. 314, εἰκ. 269.

δίξει ύψος σὲ βάρος τοῦ ἰωνικοῦ τμήματος, τὸ ὁποῖο ἰδιαίτερα τὸν 6ο αἰ. μικραίνει ἀκόμα περισσότερο καὶ χάνει τὴν αὐτοτέλειά του¹.

Ἡ σμίκρυνση τοῦ ἰωνικοῦ τμήματος εἶναι σαφὴς στὸ κιονόκρανο ΑΓ 92 (ἀρ. κατ. 14, πίν. 4γ). Τὸ ἰωνικὸ τμήμα ὅμως ἔχει ἀκόμα καθαρὰ διαμορφωμένα τὰ μέρη του, διατηρεῖ τὴν αὐτονομία του καὶ διαχωρίζεται σαφῶς ἀπὸ τὸ ἐπίθημα ποὺ ἐπιβάλλεται μὲ τὸ ραδινὸ τραπεζιόσχημο ὄγκο του. Ἐνδεικτικὴ τῆς παλαιότητας τοῦ κιονοκράνου εἶναι ἐπίσης ἡ ὑπαρξὴ ἀστραγάλου στὸν ἐχίνο. Ἐξ αἰτίας τῆς δομῆς του τὸ κιονόκρανο αὐτὸ νομίζουμε πὼς πρέπει νὰ χρονολογηθεῖ γύρω στὰ μέσα τοῦ 5ου αἰ. Ἡ χρονολόγησις αὐτὴ δὲν ἔρχεται σὲ ἀντίθεση μὲ τὴ μορφή τοῦ σταυροῦ ποὺ κοσμεῖ τὶς στενὲς πλευρὲς τοῦ ἐπιθήματος. Οἱ κεραεῖς του ἔχουν δισχιδῆ διαμόρφωση καὶ στὸ σημεῖο τῆς διασταύρωσής τους ὑπάρχει ἀνάγλυφο κομβίο ποὺ μιμεῖται πολὺτιμο λίθο. Ἀνάλογος τύπος σταυροῦ βρίσκεται συχνὰ σὲ ἐπιθήματα καὶ κιονόκρανα χρονολογημένα γενικὰ στὰ μέσα τοῦ 5ου αἰ.²

Στὸ δεῦτερο μισὸ τοῦ 5ου αἰ. τὸ ἐπίθημα ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ὕψος ἀποκτᾷ ἕνα πλούσιο ἐντυπωσιακὸ διάκοσμο, ἐνῶ ἀντίθετα τὰ μέρη τοῦ ἰωνικοῦ τμήματος χάνουν τὴ λειτουργικὴ τους δομή· οἱ ἔλικες ἀποδίδονται σχηματικὰ καὶ ὁ ἐχίνος σπάνια παρουσιάζει τὴν παραδοσιακὴ μορφή του μὲ τὰ τρία «ὦα»³. Τὰ χαρακτηριστικὰ αὐτὰ παρατηροῦνται σὲ μιὰ ὁμάδα κιονοκράνων τῆς Συλλογῆς (ΑΓ 127, ΑΓ 88, ΑΓ 91, ΑΓ 85 καὶ ΑΓ 86), τὰ ὁποῖα γι' αὐτὸ τὸ λόγο θὰ πρέπει νὰ χρονολογηθοῦν στὸ δεῦτερο μισὸ τοῦ 5ου αἰ.

Εἰδικότερη ἐξέταση τῶν κιονοκράνων μπορεῖ νὰ ἐπισημάνει τὰ ἰδιαίτερα χαρακτηριστικὰ τους καὶ νὰ βοηθήσει σὲ ἀκριβέστερη χρονολόγησή τους. Ἀπὸ τὴν ὁμάδα αὐτὴ τὰ τρία πρῶτα ΑΓ 127 (ἀρ. κατ. 15, πίν. 4δ), ΑΓ 88 (ἀρ. κατ. 16, πίν. 5α) καὶ ΑΓ 91 (ἀρ. κατ. 17, πίν. 5β) διατηροῦν κάποια αὐτονομία τοῦ ἰωνικοῦ τμήματος μὲ τὴν ὑπαρξὴ τῆς διαχωριστικῆς γραμμῆς, ποὺ ὑποδηλώνει ὅτι στὴν οὐσία ἐπίθημα καὶ ἰωνικὸ τμήμα εἶναι δυὸ διαφορετικὰ μέλη. Ἡ διαμόρφωση τῶν φύλλων ποὺ κοσμοῦν τὸ ἐπίθημα καὶ ὁ σχηματισμὸς ἀνάμεσά τους τῶν χαρακτηριστικῶν κολπίσκων καὶ ὀφθαλμῶν τὰ συνδέει χρονικὰ μὲ τὰ κιονόκρανα τοῦ δευτέρου μισοῦ τοῦ 5ου αἰ.

1. Ὁ ρ λ ἄ ν δ ο ς, Βασιλική, σ. 316.

2. Π.χ. κιονόκρανο τῆς Μονῆς Στουδίου, Kautzsch, Kapitellstudien, πίν. 33, 540α, κιονόκρανο τῆς Βασιλικῆς τοῦ Λεχαίου, Δ. Πάλλας, Ἀνασκαφὴ ἐν Λεχαίῳ, ΠΑΕ 1960, πίν. 129β, R. Krauthimer, Early Christian and Byzantine Architecture, Penguin Books 1965, σ. 99-101, πίν. 36b, καὶ Yegül, ὁ.π., σ. 268, εἰκ. 23, κιονόκρανο τῆς Βασιλικῆς Α τῆς Ἀγχιάλου, Σωτηρίου, ὁ.π., σ. 64-65, εἰκ. 67, καὶ Yegül, ὁ.π., σ. 268, εἰκ. 22, καὶ ἐπίθημα κορινθιακοῦ κιονοκράνου τοῦ Ἁγίου Δημητρίου Θεσσαλονίκης, R. F. Hoddinnott, Early Byzantine Churches in Macedonia and Southern Serbia, London 1963, πίν. 27b.

3. Ὁ ρ λ ἄ ν δ ο ς, Βασιλική, σ. 316-317.

Ὁ τύπος τοῦ διακόσμου στὴ στενὴ πλευρὰ τοῦ ἐπιθήματος τοῦ κιονοκράνου ΑΓ 88 μὲ τὸ δισχιδὴ σταυρὸ στὴ μέση, πλασιωμένο ἀπὸ φύλλα ἄκανθας ποὺ ξεκινοῦν ἀπὸ τὴ βάση τοῦ ἐπιθήματος, εἶναι ἄρκετὰ κοινὸς στὸ δεύτερο μισὸ τοῦ 5ου αἰ.¹

Στὰ ἄλλα δύο κιονόκρανα ΑΓ 85, (ἀρ. κατ. 18, πίν. 5γ,δ) καὶ ΑΓ 86 (ἀρ. κατ. 19, πίν. 6α-β) ἐπιθήμα καὶ ἰωνικὸ κιονόκρανο ἐμφανίζονται τελείως συγχωνευμένα χωρὶς τὴ διαχωριστικὴ γραμμὴ. Τὸ ΑΓ 85 ἔχει ὅμοια περίπου τὴ διακόσμηση τῆς πλάγιας ὀψης τοῦ ἐπιθήματος μὲ τὸ ΑΓ 88, ἀλλὰ μὲ σαφὴ τὰ περιγράμματα τῶν φύλλων καὶ πιὸ ἐπίπεδο τὸ ἀνάγλυφο. Ἡ διακόσμηση τῶν στενῶν πλευρῶν τοῦ ἐπιθήματος, ὅπου ἡ κάθετη κεραία τοῦ σταυροῦ σχίζεται στὰ δύο καὶ συνεχίζει σὰν ἐλικοειδὴς βλαστὸς μὲ ἀνακαμπτόμενα ἀνθέμια, γιὰ νὰ γεμίσει ὅλη τὴν ἐπιφάνεια, παρουσιάζει μεγάλῃ ὁμοιότητα μὲ κιονόκρανα ἀπὸ τὸ ὑπερῶο τῆς βασιλικῆς Α τῆς Ἀγχιάλου². Ἡ διαμόρφωση ἐπίσης τοῦ ἔχινου μὲ τὰ δύο τρίφυλλα σὲ σχῆμα ἀνοικτοῦ ριπιδίου εἶναι συχνὴ στὸ δεύτερο μισὸ τοῦ 5ου αἰ.³

Τὸ κιονόκρανο ΑΓ 86⁴ παρουσιάζει ἀνάλογο πλούσιο διάκοσμο καὶ ὅμοια δομὴ. Ἡ διακόσμηση τῆς πλάγιας ὀψης τοῦ ἐπιθήματος εἶναι ὅμοια ὡς πρὸς τὸ θέμα μ' αὐτὴ τοῦ ΑΓ 85, ὡς πρὸς τὴν ἀπόδοση ὅμως εἶναι πιὸ στυλιζαρισμένη. Οἱ δύο ὄψεις τοῦ ἔχινου διαφοροποιοῦνται ἢ μιὰ ἔχει, ὅπως τὸ ΑΓ 85, τὰ δύο φυλλάρια, ἐνῶ ἡ ἄλλη διατηρεῖ τὸ κεντρικὸ «ὠδ» πλασιωμένο ἀπὸ εἶδος λογχοειδῶν φύλλων (γωνιακὰ παράφυλλα). Ἐντελὸς διαφορετικὴ εἶναι ἡ διακόσμηση τῶν στενῶν πλευρῶν τοῦ ἐπιθήματος μὲ σειρὰ ὀρθων καὶ ἀνεστραμμένων ἀνθεμίων, θέμα ποὺ κοσμεῖ συχνὰ γεῖσα⁵ καὶ ἄβακες κιονοκράνων, ὅπως π.χ. τῶν κιονοκράνων τῆς Βασιλικῆς Β τῶν Φιλίππων⁶. Σὲ σύγκριση μὲ αὐτὰ ἡ ἀπόδοση τοῦ θέματος στὰ κιονόκρανα τῆς Ροτόντας δὲν ἔχει τὴ σαφήνεια τῶν περιγραμμάτων καὶ τὴ βαθιὰ λά-

1. Π.χ. ἐπιθήμα κορινθιακοῦ κιονοκράνου τῆς Ἀχειροποιήτου, Ὁ ρ λ ἄ ν δ ο ς, Βασιλική, εἰκ. 241, κιονόκρανο Λεχαίου, Υ ε γ ὺ λ, δ.π., εἰκ. 23, κιονόκρανο Ν. Ἀγχιάλου, Σ ω τ η ρ ί ο υ, δ.π., εἰκ. 67-68, καὶ κιονόκρανο ἀπὸ τὸ λουτρὸ τῶν Σάρδεων, Υ ε γ ὺ λ, δ.π., εἰκ. 6.

2. Σ ω τ η ρ ί ο υ, δ.π., εἰκ. 67 καὶ 68, καὶ Υ ε γ ὺ λ, δ.π., εἰκ. 22.

3. Π.χ. κιονόκρανο ἀπὸ τοὺς Φιλίππους, Ρ. L e m e r l e, Philippes et la Macédoine orientale à l' époque chrétienne et byzantine, Paris 1945, πίν. Vb, καὶ κιονόκρανο ἀπὸ τὴ Ν. Ἀγχιάλου, Σ ω τ η ρ ί ο υ, δ.π., εἰκ. 70.

4. Τὸ κιονόκρανο χρονολογήθηκε στὸ δεύτερο μισὸ τοῦ 5ου αἰ. ἀπὸ τὴ R. O l i v i e r i - F a r i o l i, I capitelli paleocristiani e paleobizantini di Salonicco, «Corso di cultura sull'arte Ravennate e bizantina» XI(1964)172, καὶ ἀπὸ τὸν Ὁ ρ λ ἄ ν δ ο ς, Βασιλική, σ. 317, πίν. 275, γενικὰ στὸν 5ο αἰ.

5. Σ ω τ η ρ ί ο υ, δ.π., εἰκ. 82.

6. L e m e r l e, δ.π., πίν. XLVI.

ξευση με την οποία επιτυγχάνεται ή προβολή του αναγλύφου πάνω στο σκότεινο κάμπο, στοιχείο χαρακτηριστικό του 6ου αϊ.

Οι επιμέρους συγκρίσεις θεματικών λεπτομερειών και οι παρατηρήσεις στην απόδοση των θεμάτων οδηγούν στην τοποθέτηση της ομάδας στο δεύτερο μισό του 5ου αϊ. Με κάποια επιφύλαξη θα λέγαμε ότι, μέσα στα χρονικά αυτά πλαίσια, τα ΑΓ 127, ΑΓ 91 και ΑΓ 88 προηγούνται από τα υπόλοιπα εξαιτίας της αυτόνομίας του ιωνικού τμήματος και της πιο μαλακής απόδοσης των φύλλων.

Τα κιονόκρανα ΑΓ 83 (άρ. κατ. 20, πίν. 6γ) και ΑΓ 84 (άρ. κατ. 21, πίν. 6δ) είναι σχεδόν όμοια στις διαστάσεις, φέρουν έντελως όμοιο διάκοσμο και είναι λαξευμένα από το ίδιο μάρμαρο. Πιθανότατα προέρχονται από το ίδιο κτήριο. Το είδος των φύλλων που πλαισιώνουν τους σταυρούς, στις στενές πλευρές του επιθήματος, είναι περίεργο και δε βοηθά στην ακριβή χρονική τοποθέτηση των κιονοκράνων. Νομίζουμε όμως ότι ο χαρακτήρας του αναγλύφου και κυρίως η δομή των κιονοκράνων δίνουν μια χρονολόγηση μέσα στον 6ο αϊ.

Μια άλλη ομάδα αποτελούν τα κιονόκρανα ΑΓ 87 (άρ. κατ. 22, πίν. 7α)¹ ΑΓ 103 (άρ. κατ. 23, πίν. 7β), ΑΓ 89 (άρ. κατ. 24, πίν. 7γ), ΑΓ 97 (άρ. κατ. 25, πίν. 7δ) και ΑΓ 90 (άρ. κατ. 26, πίν. 8α). Κοινό χαρακτηριστικό τους είναι η συμβατική απόδοση του ιωνικού κιονοκράνου και η λιτή διακόσμηση του επιθήματος που περιορίζεται σ' έναν απλό σταυρό στις στενές πλευρές εκτός από το ΑΓ 87, το οποίο επιπλέον έχει στις γωνίες του επιθήματος σχηματισμένα φύλλα άκανθας. Το κιονόκρανο ΑΓ 97 έχει έντονα καμπύλο τον έχινο και η διακόσμησή του με «ὠά» είναι ιδιαίτερα ανάγλυφη. Ἡ ομάδα αυτή θα πρέπει να ανήκει στον τύπο εκείνο των κιονοκράνων που διαμορφώθηκε κατά τον 6ο αϊ. και αργότερα στα έπαρχιακά κέντρα², ενώ τα ίδια χρόνια ή πρωτεύουσα έχει να επιδείξει έναν τύπο πιο εκλεπτυσμένο με δαντελωτή διακόσμηση, που δεν αντιπροσωπεύεται στη σειρά των κιονοκράνων της Ροτόντας. Τα έπαρχιακά δείγματα αρχαίζουν, φέρουν συνήθως ένα «ὠό» στον έχινο και δέσμη από λογχοειδή φύλλα στα προσκεφάλαια. Το επιθήμα τους είναι ογκώδες και κοσμεῖται συνήθως μ' ένα απλό σταυρό στη μέση των στενών πλευρών. Μερικά από τα κιονόκρανα της Συλλογής της Ροτόντας δεν έχουν διακόσμηση στα προσκεφάλαια.

Τα κιονόκρανα ΑΓ 93 (άρ. κατ. 27, πίν. 8β), ΑΓ 96 (άρ. κατ. 28, πίν. 8γ) και ΑΓ 102 (άρ. κατ. 29, πίν. 8δ) δε φέρουν καμιά διακόσμηση. Διαγρά-

1. Το κιονόκρανο βρέθηκε στο ναό του Ὁσίου Δαβὶδ της Θεσσαλονίκης, αλλά δεν ανήκει σ' αὐτόν, βλ. σχετικά Ἄ. Ξυγούπολος, Τὸ καθολικὸν τῆς Μονῆς τοῦ Λατόμου ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ τὸ ἐν αὐτῷ ψηφιδωτόν, ΑΔ 12(1929)155, εἰκ. 16.

2. Ὁ ρ λ ά ν ο ς, Βασιλική, σ. 323-324.

α. Ἰωνικὸ κιονόκρανο ΑΓ 70 (ἀνθ. κατ. 1)

β. Ἰωνικὸ κιονόκρανο ΑΓ 116 (ἀνθ. κατ. 2)

γ. Ἰωνικὸ κιονόκρανο ΑΓ 69 (ἀνθ. κατ. 3)

δ. Ἰωνικὸ κιονόκρανο ΑΓ 68 (ἀνθ. κατ. 4)

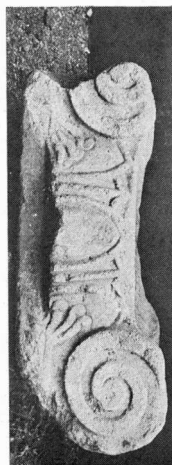
α. Ἰωνικὸ κιονόκρανο ΑΓ 72 (ἀρθ. κατ. 5)

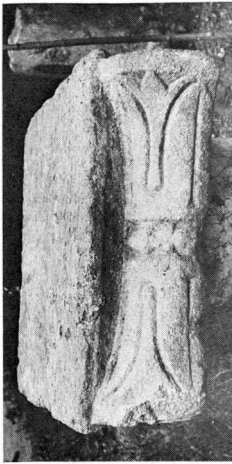
β. Ἰωνικὸ κιονόκρανο ΑΓ 71 (ἀρθ. κατ. 6)

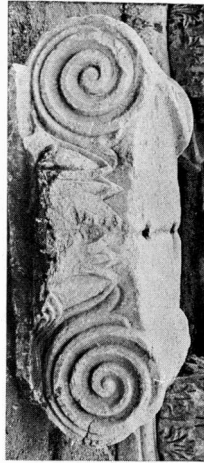
γ. Ἰωνικὸ κιονόκρανο ΑΓ 73 (ἀρθ. κατ. 7)

δ. Ἰωνικὸ κιονόκρανο ΑΓ 77 (ἀρθ. κατ. 8)

β. Ἰωνικὸ κιονόκρανο ΑΓ 74 (ἀρθ. κατ. 19)

δ. Ἰωνικὸ κιονόκρανο ΑΓ 6 (ἀρθ. κατ. 11)

α. Ἰωνικὸ κιονόκρανο ΑΓ 74 (ἀρθ. κατ. 9)

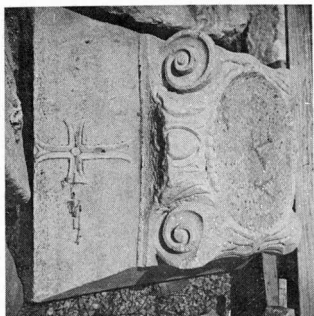
γ. Ἰωνικὸ κιονόκρανο ΑΓ 887 (ἀρθ. κατ. 10)

α. Ἰωνικὸ κιονόκρανο ΑΓ 75 (ἀρθ. κατ. 12)

β. Ἰωνικὸ κιονόκρανο ΑΓ 76 (ἀρθ. κατ. 13)

γ. Ἰωνικὸ κιονόκρανο με συμμετρικὸς ἐπίθλημα ΑΓ 92 (ἀρθ. κατ. 14)

δ. Ἰωνικὸ κιονόκρανο με συμμετρικὸς ἐπίθλημα ΑΓ 127 (ἀρθ. κατ. 15)

α. Ίωνικό κιονόκρανο με συμφυγές επίθημα
ΑΓ 88 (ἀρθ. κατ. 16)

β. Ίωνικό κιονόκρανο με συμφυγές επίθημα
ΑΓ 91 (ἀρθ. κατ. 17)

γ-δ. Ίωνικό κιονόκρανο με συμφυγές επίθημα ΑΓ 85 (ἀρθ. κατ. 18)

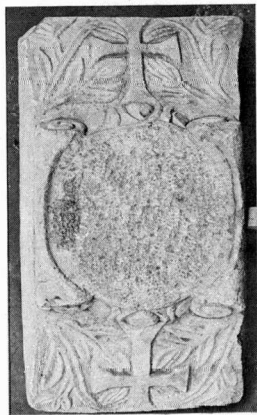

α-β. Ἰονικὸ κιονόκρανο μὲ συμφορὲς ἐπίθλημα ΑΓ 86 (ἀρθ. κατ. 19)

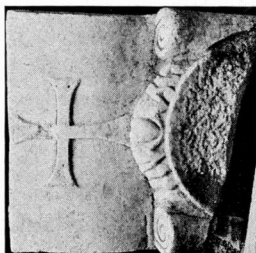
δ. Ἰονικὸ κιονόκρανο μὲ συμφορὲς ἐπίθλημα ΑΓ 84 (ἀρθ. κατ. 21)

γ. Ἰονικὸ κιονόκρανο μὲ συμφορὲς ἐπίθλημα ΑΓ 83 (ἀρθ. κατ. 20)

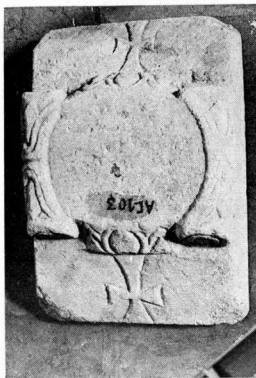
β. Ἴωνιζὸ κιονόκρανο μὲ συμφωνὲς ἐπίθλημα
ΑΓ 103 (ἀγθ. κατ. 23)

δ. Ἴωνιζὸ κιονόκρανο μὲ συμφωνὲς ἐπίθλημα
ΑΓ 97 (ἀγθ. κατ. 25)

α. Ἴωνιζὸ κιονόκρανο μὲ συμφωνὲς ἐπίθλημα
ΑΓ 87 (ἀγθ. κατ. 22)

γ. Ἴωνιζὸ κιονόκρανο μὲ συμφωνὲς ἐπίθλημα
ΑΓ 89 (ἀγθ. κατ. 24)

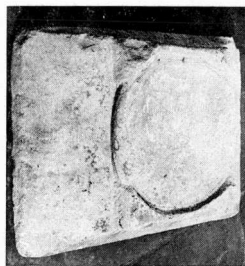
α. Ίωνικό κιονόκρανο με συμφωνές έπιθημα
ΑΓ 90 (άρθ. κατ. 26)

β. Ίωνικό κιονόκρανο με συμφωνές έπιθημα
ΑΓ 93 (άρθ. κατ. 27)

γ. Ίωνικό κιονόκρανο με συμφωνές έπιθημα
ΑΓ 96 (άρθ. κατ. 28)

δ. Ίωνικό κιονόκρανο με συμφωνές έπιθημα
ΑΓ 102 (άρθ. κατ. 29)

φονται μόνο τὰ μέλη τους. Ὁ τύπος αὐτὸς τῶν ἀδιακόσμητων κιονοκράνων εἶναι ἀρκετὰ διαδεδομένος καὶ χρονολογεῖται γενικὰ στὸ τέλος τοῦ βου αἱ. Γιὰ μερικὰ ἀπὸ αὐτὰ διατυπώθηκε ἡ γνώμη πὼς πρόκειται γιὰ ἀτέλειωτα κομμάτια¹. Ὁμοίως δομῆς κιονόκρανα μεῖ ἀδρὰ δουλεμένη τὴν ἐπιφάνεια ἀπὸ τὴ βασιλικὴ τοῦ Μαστιχάρη στὴν Κῶ² καὶ ἀπὸ τὴν Ἰκαρία³, ὁ Δ. Πάλλας πιστεύει ὅτι ἀνήκουν στὴν καλλιτεχνικὴ μορφή τῶν «αἰσθητικῶς ἀνεπεργάστων Ἰουστινιανείων γλυπτῶν»⁴.

Τὰ κιονόκρανα τῆς Ροτόντας παρουσιάζουν λεία καὶ ἐπιμελημένη ἐπιφάνεια. Γι' αὐτὸ δύσκολα μπορεῖ νὰ δεχθεῖ κανεὶς πὼς ἡ ἐπιφάνεια αὕτη θὰ καταστρεφόταν ἀργότερα γιὰ νὰ λαξευτεῖ ἡ διακόσμηση καὶ νὰ ἀποδοθοῦν ἐπὶ πλέον λεπτομέρειες. Πιστεύουμε ὅτι τὰ κιονόκρανα αὐτὰ δὲν πρέπει νὰ ἔμειναν ἀτελείωτα, ἀλλὰ ὅτι σκόπιμα δὲ δέχτηκαν διακόσμηση τῶν μερῶν τους καὶ ὅτι ἀπηχοῦν μιὰ ἀντίληψη τοῦ κιονοκράνου καθαρὰ δομικῇ καὶ καθόλου διακοσμητικῇ.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

1 (πίν. 1α)

Ἰωνικὸ κιονόκρανο. Σῶζεται σὲ πολὺ καλὴ κατάσταση. Στὸ πάνω μέρος τοῦ ἄβακα ὑπάρχουν δύο τετράγωνοι τόρμοι.

Ἀριθ. εἰς. 1021, ἀριθ. εὐρ. ΑΓ 70.

Ὑλικό: Λευκὸ μάρμαρο.

Διαστάσεις: Ὑψος 0,09, διάμ. βάσης 0,26, ἄβακας 0,29×0,30.

Τὰ μέλη τοῦ κιονοκράνου διαγράφονται ἀπλά, χωρὶς ἐπιμέρους διαμόρφωση, ἐκτὸς ἀπὸ τὶς ἑλικες, οἱ ὁποῖες ξεκινοῦν κάτω ἀπὸ τὸν ἄβακα καὶ χαράσσονται ἔντονα. Ὁ καμπύλος ἐχίνος ξεκινᾷ περίπου ἀπὸ τὸ μέσο τοῦ ὕψους τῶν ἐλικῶν καὶ δὲ φθάνει ὡς τὸν ἄβακα. Ἀνάμεσα σ' αὐτὸν καὶ στὸν ἄβακα δημιουργεῖται ἓνα μικρὸ χαρακτηριστικὸ κενὸ τμήμα, ἡ αὐλακα τοῦ κιονοκράνου. Τὰ προσκεφάλαια εἶναι ἐπίσης ἀδιακόσμητα καὶ ἔχουν μόνον ζωστήρες με μορφή ἀπλῆς γραμμῆς.

Χρονολόγηση: 4ος αἱ. μ.Χ.

1. Bl. J. B a r n e a, A propos de la sculpture romano-byzantine de Scythie mineure, «Rivista di Archeologia Cristiana» XLV(1969)24, εἰκ. 4, καὶ τοῦ I δ ι ο υ, Les Monuments paléochrétiens de Roumanie, Vaticano-Roma 1977, σ. 205.

2. Στὸ κιονόκρανο τῆς βασιλικῆς τοῦ Μαστιχάρη ὑπάρχει στὴ μιὰ στενὴ πλευρὰ τοῦ ἐπιθήματος σταυρός, βλ. Α. Ὁ ρ λ ἄ ν δ ο ς, Δύο παλαιοχριστιανικαὶ Βασιλικάι τῆς Κῶ, ΑΕ 1966, 18, εἰκ. 13.

3. Δ. Π ἄ λ λ α ς, «Ἰουστινιάνεια» γλυπτὰ αἰσθητικῶς ἀνεπεργάστα, Τόμος εἰς μνήμην Παναγιώτου Α. Μιχελῆ, Ἀθῆναι 1971, πίν. XXXVI καὶ XXXVII.

4. Δ. Π ἄ λ λ α ς, ὁ.π., σ. 429-430.

2 (πίν. 1β)

Ίωνικό κιονόκρανο. Σώζεται σὲ καλὴ κατάσταση.

Ἀριθ. εἰς. 1066, ἀριθ. εὐρ. 116.

Υλικό: Λευκὸ μάρμαρο.

Διαστάσεις: Ὑψος 0,22, διάμ. βάσης 0,39, ἄβακας $0,43 \times 0,43$.

Ἀπόλυτα ὁμοιο μὲ τὸ κιονόκρανο ΑΓ 70. (ἀριθ. κατ. 1).

Χρονολόγηση: 4ος αἰ. μ.Χ.

3 (πίν. 1γ)

Ίωνικό κιονόκρανο. Ἡ μιὰ ἑλικά εἶναι ἀπολεπισμένη.

Ἀριθ. εἰς. 1020, ἀριθ. εὐρ. ΑΓ 69.

Υλικό: Λευκὸ μάρμαρο.

Διαστάσεις: Ὑψος 0,17, διάμ. βάσης 0,30, ἄβακας $0,36 \times 0,36$.

Τὸ κιονόκρανο ἔχει τὴν ἴδια περίπου δομὴ μὲ τὰ προηγούμενα κιονόκρανα ΑΓ 70 (ἀρ. κατ. 1) καὶ ΑΓ 116 (ἀρ. κατ. 2), οἱ ἑλικες ὁμως δὲ χαράσσονται πολὺ ἔντονα. Ἐπίσης ὁ καμπύλος ἔχινος, ποὺ εἶναι ἀδιακόσμητος, φθάνει ὥς τὸ ὕψος τοῦ τετράγωνου ἄβακα καὶ ἔτσι δὲν ὑπάρχει ἡ αὐλακα, ὅπως στὰ δύο προηγούμενα κιονόκρανα. Τὰ προσκεφάλαια δὲν ἔχουν οὔτε ζωστήρες οὔτε διακόσμηση.

Χρονολόγηση: 4ος αἰ. μ.Χ.

4 (πίν. 1δ)

Ίωνικό κιονόκρανο. Εἶναι σπασμένο στὸ κάτω μέρος τοῦ ἔχινου καὶ στὴ μιὰ ἑλικά.

Ἀριθ. εἰς. 1019, ἀριθ. εὐρ. ΑΓ 68.

Υλικό: Λευκὸ μάρμαρο.

Διαστάσεις: Ὑψος 0,10, διάμ. βάσης 0,30, ἄβακας $0,33 \times 0,34$.

Τὸ κιονόκρανο εἶναι τελείως ἀδιακόσμητο. Οἱ ἑλικές του ἔχουν ἄβαθεῖς αὐλακώσεις καὶ ξεκινοῦν ἀπὸ τὸ ὕψος τοῦ ἄβακα. Ὁ καμπύλος ἔχινος φθάνει ὥς τὸ ὕψος τῆς δεύτερης κάτω στροφῆς τῶν ἐλίκων καὶ ἔτσι τὸ κιονόκρανο ἀποκτᾷ βαριὰ δομή.

Βιβλιογραφία: Herrmann-Sodini, ὅ.π., σ. 482, εἰκ. 25.

Χρονολόγηση: 4ος αἰ. μ.Χ.

5 (πίν. 2α)

Ίωνικό κιονόκρανο. Ἡ ἐπιφάνεια τοῦ κιονοκράνου εἶναι ἀπολεπισμένη.

Ἀριθ. εἰς. 1023, ἀριθ. εὐρ. ΑΓ 72.

Υλικό: Λευκὸ μάρμαρο.

Διαστάσεις: Ύψος 0,14, διάμ. βάσης 0,42, ἄβακας $0,42 \times 42$.

Τὸ κιονόκρανο εἶναι ὅμοιο στὴ δομὴ καὶ στὴ διαμόρφωση τῶν ἐλίκων μὲ τὸ κιονόκρανο ΑΓ 68 (ἄρ. κατ. 4). Μόνο στὸν ἐχίνο, κάτω ἀπὸ τὸν ἐκφυλισμένο ἄβακα, δημιουργεῖται ἓνα τριγωνικὸ ἐξόγκωμα.

Χρονολόγηση: 4ος αἰ. μ.Χ.

6 (πίν. 2β)

Ἰωνικὸ κιονόκρανο. Σὲ κακὴ κατάσταση. Ἡ μία ἑλικά εἶναι σπασμένη καὶ ὁ ἐχίνος ἀπολεπισμένος.

Ἀριθ. εἰς. 1022, ἀριθ. εὐρ. ΑΓ 71.

Υλικό: Λευκὸ μάρμαρο.

Διαστάσεις: Ύψος 0,15, διάμ. βάσης 0,32, ἄβακας $0,33 \times 36$.

Τὸ κιονόκρανο δὲν ἔχει διακόσμηση. Ἡ ἑλικά ποὺ σώζεται εἶναι κακότεχνη καὶ σχηματοποιημένη. Ξεκινᾷ ἀπὸ τὸ ὕψος τοῦ ἄβακα ὁ ὁποῖος τονίζεται ἰδιαίτερα. Ὁ ἐχίνος φθάνει ὡς τὸ ὕψος περίπου τῆς δεύτερης κάτω στροφῆς τῶν ἐλίκων.

Χρονολόγηση: 4ος αἰ. μ.Χ.

7 (πίν. 2γ)

Ἰωνικὸ κιονόκρανο. Οἱ δύο πλευρὲς τοῦ ἐχίνου εἶναι σπασμένες. Ἀκέραιο ἀλλὰ ἀπολεπισμένο εἶναι μόνο τὸ ἓνα προσκεφάλαιο.

Ἀριθ. εἰς. 1024, ἀριθ. εὐρ. ΑΓ 73.

Υλικό: Λευκὸ μάρμαρο.

Διαστάσεις: Ύψος 0,10, διάμ. βάσης 0,25, ἄβακας $0,27 \times 0,29$.

Τὸ κιονόκρανο εἶναι ἀδιακόσμητο. Οἱ ἑλικες, ἄδρες καὶ σχηματοποιημένες, ξεκινοῦν ἀπὸ τὸ ὕψος τοῦ ἄβακα, ὁ ὁποῖος δὲν ξεχωρίζει ὡς στοιχεῖο τοῦ κιονοκράνου, ἀλλὰ εἶναι οὐσιαστικά ἢ ὀριζόντια συνένωση τῶν ἐλίκων. Ὁ ἐχίνος φθάνει περίπου ὡς τὴν κάτω στροφή τῶν ἐλίκων μὲ ἀποτελεσματὴν τὴν δομὴ τοῦ κιονοκράνου νὰ γίνεται βαριά.

Χρονολόγηση: 4ος αἰ. μ.Χ.

8 (πίν. 2δ)

Ἰωνικὸ κιονόκρανο. Ἡ ἐπιφάνεια τοῦ κιονοκράνου εἶναι φθαρμένη καὶ ἀπολεπισμένη σὲ μερικὰ σημεῖα. Ἐνα ἀπὸ τὰ προσκεφάλαια εἶναι σπασμένο.

Ἀριθ. εἰς. 1028, ἀριθ. εὐρ. ΑΓ 77.

Υλικό: Λευκὸ μάρμαρο.

Διαστάσεις: Ύψος 0,17, διάμ. βάσης 0,48, ἄβακας $0,46 \times 0,49$.

Τὸ κιονόκρανο ἔχει βασικά τὴν ἴδια περίπου δομὴ μὲ τὰ προηγούμενα,

άλλα είναι διακοσμημένο. Οί έλικες είναι πλατιές και επίπεδες. 'Ο έχινος της μιάς πλευράς έχει διακόσμηση με τρία όξυκόρυφα «ώα» που έναλλάσσονται με σχηματοποιημένα λογχοειδή φύλλα. Τά άκραία «ώα» καλύπτονται στο πάνω τμήμα τους από τρείς έλικοειδείς βλαστούς (γωνιακά παράφυλλα). Οί κλάδοι βλαστάνουν από κέρασ που υπάρχει άνάμεσα στον άβακα και την έλικα. 'Ο έχινος της άλλης πλευράς έχει στη μέση ένα δακτύλιο, δεξιά και άριστερά από τον όποιο υπάρχουν μικρά φύλλα άκανθας. Στα προσκεφάλαια ταινιωτοί ζωστήρες σφίγγουν φύλλα άκανθας με γλωσσίδες που έφάπτονται στις άκρες. Τό κιονόκρανο έπιστέφει τετράγωνος άβακας. Χρονολόγηση: 4ος ή άρχές 5ου αϊ. μ.Χ.

9 (πίν. 3α και β)

Ίωνικό κιονόκρανο. Σώζεται σε καλή κατάσταση. Είναι άπολεπισμένο μόνο στη βάση.

Άριθ. είς. 1025, άριθ. εύρ. ΑΓ 74.

Υλικό: Λευκό μάρμαρο.

Διαστάσεις: Ύψος 0,14, διάμ. βάσης 0,44, άβακας $0,46 \times 0,46$.

Τό κιονόκρανο έχει πολλά στοιχεία όμοιότητας με τό κιονόκρανο ΑΓ 77 (άρ. κατ. 8). Οί έλικες είναι ίδιες και ξεκινούν από τό ύψος του άβακα. Διαφέρει μόνο ή χάραξη των «ώων», που είναι περισσότερο ανάγλυφη, και ή άπόδοση των βλαστών (γωνιακών παραφύλλων) που καλύπτουν σχεδόν όλόκληρα τά άκραία «ώα». Τόν έχίνο περιτρέχει στη βάση του ζικ-ζάκ ταινία. Η άλλη πλευρά του έχίνου είναι άδιακόσμητη. Στα προσκεφάλαια δακτύλιος σφίγγει σχηματοποιημένα λογχοειδή φύλλα.

Χρονολόγηση: 4ος ή άρχές 5ου αϊ. μ.Χ.

10 (πίν. 3γ)

Ίωνικό κιονόκρανο. Σώζεται σε πολύ καλή κατάσταση.

Άριθ. είς. 2324, άριθ. εύρ. 887.

Υλικό: Λευκό μάρμαρο.

Διαστάσεις: Ύψος 0,16, διάμ. βάσης 0,26, άβακας $0,33 \times 0,32$.

Ο έχινος του κιονοκράνου είναι διακοσμημένος με την ίδια σχηματοποιημένη τεχνική όπως τό κιονόκρανο ΑΓ 77 (άριθ. κατ. 8). Οί άκραίες έλικες έώνονται και σχηματίζουν ταινία κατά μήκος κάτω από τον τετράγωνο άβακα. Στόν καμπύλο έχίνο υπάρχουν τρία «ώα». Απ' αυτά έντονα χαραγμένο είναι τό κεντρικό, ένω τά όξυκόρυφα άκραία που έώνονται με τό κεντρικό καλύπτονται σχεδόν όλόκληρα με σχηματοποιημένους έλικοειδείς βλαστούς (γωνιακά παράφυλλα). Στα προσκεφάλαια διπλοί ζωστή-

ρες σφίγγουν λογχοειδή φύλλα. Τὸ κιονόκρανο ἐπιστέφει τετράγωνος ἄ-
βακας.

Χρονολόγηση: 4ος αἰ. ἢ ἀρχὴς 5ου αἰ. μ.Χ.

11 (πίν. 3δ)

Ἴωνικὸ κιονόκρανο. Σώζεται σὲ καλὴ κατάσταση.

Ἀριθ. εἰς. 957, ἀριθ. εὐρ. ΑΓ 6.

Υλικό: Λευκὸ μάρμαρο.

Διαστάσεις: Ὑψος 0,30, διάμ. βάσης 0,74, ἄβακας $0,70 \times 0,64$.

Χαρακτηριστικὰ στοιχεῖα τοῦ κιονοκράνου εἶναι ἡ βαριὰ δομὴ του, οἱ μεγάλες διαστάσεις του καὶ ἡ ἔντονη χάραξη τῶν ἐλίκων. Ἡ τελευταία στροφή τῆς ἑλικας καταλήγει στὸν ἐχίνο σὲ δισχιδὲς φύλλο. Ὁ ἐχίνος εἶναι διακοσμημένος μὲ τρία «ὠὰ» ποὺ ἐναλλάσσονται μὲ σχηματοποιημένα λογχοειδὴ φύλλα. Τὰ ἀκραῖα «ὠὰ» καλύπτονται στὸ πάνω μέρος ἀπὸ τὰ γωνιακὰ παράφυλλα. Στὰ προσκεφάλαια τριπλοὶ ζωστήρες σφίγγουν δέσμη λογχοειδῶν φύλλων. Τὸ κιονόκρανο ἐπιστέφει τετράγωνος ἄβακας.

Χρονολόγηση: 4ος αἰ. μ.Χ.

12 (πίν. 4α)

Ἴωνικὸ κιονόκρανο. Διατήρηση κακὴ.

Ἀριθ. εἰς. 1026, ἀριθ. εὐρ. 75.

Υλικό: Γκριζωπὸ μάρμαρο.

Διαστάσεις: Ὑψος 0,09, διάμ. βάσης 0,36, ἄβακας $0,34 \times 0,38$.

Ἡ πλευρὰ τοῦ ἐχίνου, ποὺ σώζεται, ἔχει στὴ μέση ἓνα «ὠὸν» καὶ δεξιὰ κι ἀριστερὰ ἀπ' αὐτὸ μικρὰ φύλλα ἄκανθας. Τὰ προσκεφάλαια δὲν ἔχουν οὔτε ζωστήρες οὔτε ἄλλη διακόσμηση.

Χρονολόγηση: 4ος αἰ. μ.Χ.(:)

13 (πίν. 4β)

Ἴωνικὸ κιονόκρανο. Διατήρηση κακὴ. Ἡ ἐπιφάνεια τοῦ κιονοκράνου εἶναι πολὺ ἀπολεπισμένη.

Ἀριθ. εἰς. 1027, ἀριθ. εὐρ. ΑΓ 76.

Υλικό: Λευκὸ μάρμαρο.

Διαστάσεις: Ὑψος 0,15, διάμ. βάσης 0,46, ἄβακας $0,67 \times 0,49$.

Οἱ ἑλικες εἶναι ἀβαθεῖς καὶ ὁ ἐχίνος ἔχει πιθανὸν τρία «ὠὰ» ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὰ ἀκραῖα καλύπτονται μὲ ἐλικοειδεῖς βλαστοὺς. Στὰ προσκεφάλαια ὑπάρχουν ζωστήρες καὶ λογχοειδὴ φύλλα.

Χρονολόγηση: 4ος αἰ. μ.Χ. (:).

14 (πίν. 4γ)

Ίωνικό κιονόκρανο με συμφυές επίθημα. Σώζεται σε πολύ καλή κατάσταση. Πάνω στην επιφάνεια της βάσης είναι χαραγμένα τα στοιχεία ΛΕ· Άριθ. είσ. 1042, αριθ. εύρ. ΑΓ 92.

Υλικό: Λευκό μάρμαρο.

Διαστάσεις: Ύψος 0,40, ύψος ιωνικού τμήμ. 0,19, διάμ. βάσης 0,45, επίθημα $0,76 \times 1,00$.

Το κιονόκρανο έχει πολύ μεγάλες διαστάσεις. Οί έλικες και ό καμπύλος έχινος χαράσσονται πολύ έντονα. Τόν έχινο περιτρέχει στο κάτω τμήμα άστράγαλος. Στη μέση ύπάρχει ένα «ών» πού πλαισιώνεται στις δύο πλευρές από τὰ γωνιακά παράφυλλα. Στα προσκεφάλαια ζωστήρες σφίγγουν δέσμη λογχοειδών φύλλων.

Οί στενές πλευρές του επιθήματος, οί όποιες είναι ελαφρά κοιλόκυρτες διακοσμούνται από έναν άνισοσκελή σταυρό με δισχιδείς κεραίες. Ένα άνάγλυφο κομβίο διακοσμεί τó σταυρό στο σημείο ένώσεως των κεραιών. Χρονολόγηση: Μέσα 5ου αι. μ.Χ.

15 (πίν. 4δ)

Ίωνικό κιονόκρανο με συμφυές επίθημα. Σώζεται ή μιá στενή πλευρά και μέρος από τις μακριές πλευρές του επιθήματος.

Άριθ. είσ. 1077, αριθ. εύρ. ΑΓ 127.

Υλικό: Λευκό μάρμαρο.

Διαστάσεις τεμαχίου: Πλευρά 0,45, ύψος 0,24.

Στη μέση της στενής πλευράς του επιθήματος εικονίζεται τó μονόγραμμα του Χριστού μέσα σε στεφάνι από φύλλα δάφνης. Τόν υπόλοιπο χώρο γεμίζουν φύλλα άκανθας, οί γλωσσίδες των όποίων εφάπτονται και σχηματίζουν όφθαλμούς και κολπίσκους.

Χρονολόγηση: Δεύτερο μισό 5ου αι. μ.Χ.

16 (πίν. 5α)

Ίωνικό κιονόκρανο με συμφυές επίθημα. Η μιá πλευρά του επιθήματος είναι άπολεπισμένη.

Άριθ. είσ. 1038, αριθ. εύρ. ΑΓ 88.

Υλικό: Λευκό μάρμαρο.

Διαστάσεις: Ύψος 0,20, ύψος ιωνικού τμήματος 0,07, διάμ. βάσης 0,28, επίθημα $0,40 \times 0,70$.

Οί έλικες του κιονοκράνου είναι άτροφικές. Ο έχινος επίσης είναι εκφυλισμένος και κοσμείται μ' ένα σχηματοποιημένο «ών». Στα προσκεφάλαια άπλοι ζωστήρες σφίγγουν φύλλα άκανθας.

Τὸ ἐπίθημα ἔχει πλούσια φυτική διακόσμηση στὶς δύο μακριές πλευρὰς καὶ στὴ μία ἀπὸ τὶς στενές. Στὴ μέση τῆς διακοσμημένης στενῆς πλευρᾶς ὑπάρχει ἀνισοσκελὲς σταυρός. Τὸ χῶρο δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ ἀπὸ τὸ σταυρὸ γεμίζουν ὄρθια φύλλα ἄκανθας, ἡ ἄκρη τῶν ὁποίων κλίνει ἐλαφρὰ πρὸς τὸ κέντρο. Στὶς μακριές πλευρὰς τοῦ ἐπιθήματος ὑπάρχουν ἑλικοειδεῖς βλαστοὶ οἱ ὅποιοι ξεκινοῦν ἀπὸ ἓνα κεντρικὸ μίσχο καὶ ἀπολήγουν σὲ ἀκανθοειδῆ φύλλα.

Χρονολόγηση: Δεύτερο μισὸ 5ου αἰ. μ.Χ.

17 (πίν. 5β)

Ίωνικὸ κιονόκρανο μὲ συμφυεῖς ἐπίθημα. Σῶζονται μόνο ἡ μία ἑλικά, μέρος τοῦ προσκεφαλαίου καὶ τοῦ ἐπιθήματος.

Ἀριθ. εἰς. 1041, ἀριθ. εὐρ. ΑΓ 91.

Υλικό: Λευκὸ μάρμαρο.

Διαστάσεις: Ὑψος 0,35, ὕψος ἰωνικοῦ τμήματος 0,08, ἐπίθημα $0,21 \times 0,46$.

Τὸ προσκεφάλαιο καὶ τὴ στενὴ πλευρὰ τοῦ ἐπιθήματος διακοσμοῦν τρίλοβα φύλλα μαλακῆς ἄκανθας. Οἱ γλωσσίδες τῶν λοβῶν τοὺς ἐγγίζουν τὶς γλωσσίδες τῶν γειτονικῶν φύλλων καὶ σχηματίζουν ὀφθαλμοὺς καὶ κοιλίσκους.

Χρονολόγηση: Δεύτερο μισὸ 5ου αἰ. μ.Χ.

18 (πίν. 5γ καὶ δ)

Ίωνικὸ κιονόκρανο μὲ συμφυεῖς ἐπίθημα. Σῶζεται σὲ ἄριστη κατάσταση.

Ἀριθ. εἰς. 1035, ἀριθ. εὐρ. ΑΓ 85.

Υλικό: Λευκὸ μάρμαρο.

Διαστάσεις: Ὑψος 0,20, ὕψος ἰωνικοῦ τμήματος 0,07, διάμ. βάσ. $0,33$, ἐπίθημα $0,64 \times 0,46$.

Ὅλες οἱ ἐπιφάνειες τοῦ κιονοκράνου εἶναι διακοσμημένες. Στὸ κύριο σῶμα τοῦ κιονοκράνου οἱ ἑλικες εἶναι πολὺ μικρὲς καὶ δὲν ξεχωρίζουν ἀπὸ τὴν ἀπόληξη τοῦ ἐχίνου. Τὸν ἐλαφρὰ καμπύλο ἐχίνο κοσμοῦν δύο τρίφυλλα τοποθετημένα σὲ σχῆμα ριπιδίου. Στὰ προσκεφάλαια ζωστήρες σφίγγουν λογχοειδῆ φύλλα.

Τὸ ἐπίθημα εἶναι πλούσια διακοσμημένο καὶ στὶς τέσσερις πλευρὰς. Στὴ μέση κάθε στενῆς πλευρᾶς ὑπάρχει ἓνας δισχιδὲς ἀνισοσκελὲς σταυρὸς μὲ πλατιεῖς κεραῖες στὶς ἄκρες. Ἀπὸ τὴν κάτω κεραία τοῦ σταυροῦ ξεκινοῦν δύο ἑλικοειδεῖς βλαστοὶ ποὺ ἀπολήγουν σὲ ἀκανθοειδῆ φύλλα καὶ γεμίζουν τὸ χῶρο δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ ἀπὸ τὸ σταυρὸ. Στὶς μακριές πλευρὰς

του ἐπιθήματος ἑλικοειδεῖς βλαστοὶ ξεκινοῦν ἀπὸ ἑνα κεντρικὸ μίσχο καὶ ἀπολήγουν σὲ τρίφυλλα καὶ τετράφυλλα.

Χρονολόγηση: Δεύτερο μισὸ 5ου αἰ. μ.Χ.

19 (πίν. 6α,β)

Ἴωνικὸ κιονόκρανο μὲ συμφυῆς ἐπίθημα. Σώζεται σὲ πολὺ καλὴ κατάσταση.

Ἀριθ. εἰς. 1036, ἀριθ. εὐρ. ΑΓ 86.

Ὑλικό: Λευκὸ μάρμαρο.

Διαστάσεις: Ὑψος 0,23, ὕψος ἱωνικοῦ τμήματος 0,08, διάμ. βάσης 0,36, ἐπίθημα $0,70 \times 0,50$.

Τὸ κιονόκρανο ἔχει ὅμοια δομὴ μὲ τὸ κιονόκρανο ΑΓ 85. Διαφέρει στὴ διακόσμηση. Ὁ ἐχίνος τῆς μιᾶς στενῆς πλευρᾶς ἔχει στὴ μέση ἓνα «ὠόν», τὸ ὁποῖο περιβάλλουν μικρὰ λογχοειδῆ φύλλα, ἐνῶ στὴν ἄλλη πλευρὰ ὑπάρχουν δύο ἀπλὰ τρίφυλλα στὴ θέση τῶν «ὠόν». Στὰ προσκεφάλαια ταινιωτοὶ ζωστήρες σφίγγουν δέσμη λογχοειδῶν φύλλων. Οἱ τέσσερις πλευρὲς τοῦ ἐπιθήματος ἔχουν πλούσιο φυτικὸ διάκοσμο. Οἱ στενὲς πλευρὲς κοσμοῦνται μὲ σειρά ὄρθιων καὶ ἀνεστραμμένων ἀνθεμίων. Στὶς μακριὲς πλευρὲς ὑπάρχει ἓνας ἑλικοειδῆς βλαστὸς ποὺ ἀπολήγει σὲ τετράφυλλα. Βιβλιογραφία: Ὁ ρ λ ά ν δ ο ς: Βασιλική, σ. 317, πίν. 275 (Χρονολόγηση γενικά στὸν 5ο αἰ. μ.Χ.), Farìoli, δ.π., σ. 172, σημ. 126 (χρονολόγηση στὸ δεύτερο μισὸ τοῦ 5ου αἰ.).

Χρονολόγηση: Δεύτερο μισὸ 5ου αἰ. μ.Χ.

20 (πίν. 6γ)

Ἴωνικὸ κιονόκρανο μὲ συμφυῆς ἐπίθημα, σὲ πολὺ καλὴ κατάσταση.

Ἀριθ. εἰς. 1033, ἀριθ. εὐρ. ΑΓ 83.

Ὑλικό: Λευκὸ μάρμαρο.

Διαστάσεις: Ὑψος 0,26, ὕψος ἱωνικοῦ τμήματος 0,09, διάμ. βάσης 0,24, ἐπίθημα $0,43 \times 0,75$.

Τὸν καμπύλο ἐχίνο κοσμοῦν τρία «ὠά», ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὰ δύο ἀκραῖα καλύπτονται στὸ μισὸ μῆμα τους ἀπὸ μικρὲς σχηματοποιημένες ἑλικες. Τὰ προσκεφάλαια εἶναι ἀδιακόσμητα.

Τὸ ἐπίθημα εἶναι διακοσμημένο μόνο στὶς στενὲς πλευρὲς. Στὴ μέση κάθε πλευρᾶς ὑπάρχει ἓνας ἀνισοσκελῆς σταυρὸς μὲ πλατιὲς κεραῖες στὶς ἄκρες. Τὸ χῶρο δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ ἀπὸ τὸ σταυρὸ γεμίζουν ἐλεύθερα τοποθετημένοι καὶ πολὺ σχηματοποιημένοι φυλλοφόροι κλάδοι.

Χρονολόγηση: 6ος αἰ. μ.Χ.

21 (πίν. 6δ)

Ίωνικό κιονόκρανο με συμφυές επίθημα. Σώζεται σε πολύ καλή κατάσταση.

Άριθ. είσ. 1034, αριθ. εύρ. ΑΓ 84.

Υλικό: Λευκό μάρμαρο.

Διαστάσεις: Ύψος 0,23, ύψος ιωνικού τμήματος 0,10, διάμ. βάσης 0,29, επίθημα $0,44 \times 0,73$.

Όμοιο με τὸ κιονόκρανο ΑΓ 83 (άρ. κατ. 20).

Χρονολόγηση: 6ος αἰ. μ.Χ.

22 (πίν. 7α)

Ίωνικό κιονόκρανο με συμφυές επίθημα. Ἡ μιὰ γωνία τοῦ ἐπιθήματος εἶναι σπασμένη.

Άριθ. είσ. 1037, αριθ. εύρ. ΑΓ 87.

Διαστάσεις: Ύψος 0,21, ύψος ιωνικού τμήματος 0,07, διάμ. βάσης 0,31, επίθημα $0,43 \times 0,63$.

Τὸν ἐχίνο τοῦ κιονοκράνου κοσμεῖ ἓνα σχηματοποιημένο «ῶν», τοῦ ὁποῖου τὸ κέλυφος ἐπαναλαμβάνουν δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ δύο ὁμόκεντρες γλυφές. Τὰ προσκεφάλαια εἶναι ἀδρὰ δουλεμένα καὶ ἔχουν στὸ μισὸ τμήμα τους διακόσμηση ἀπὸ λογχοειδῆ φύλλα.

Τὸ ἐπίθημα εἶναι διακοσμημένο μόνο στὴ μιὰ πλευρά, ὅπου ὑπάρχει ἀνισοσκελὴς σταυρὸς με πλατιεὺς κεραῖες στὶς ἄκρες. Τὶς γωνίες τοῦ ἐπιθήματος καλύπτουν δύο σχηματοποιημένα φύλλα (ἡμίφυλλα ἄκανθας).

Βιβλιογραφία: Ξυγγόπουλος, ὅ.π., σ. 155, εἰκ. 16.

Χρονολόγηση: 6ος αἰ. μ.Χ.

23 (πίν. 7γ)

Ίωνικό κιονόκρανο με συμφυές επίθημα. Σώζεται σε πολύ καλή κατάσταση.

Άριθ. είσ. 1053, αριθ. εύρ. ΑΓ 103.

Υλικό: Λευκό μάρμαρο.

Διαστάσεις: Ύψος 0,16, ύψος ιωνικού τμήματος 0,05, διάμ. βάσης 0,23, επίθημα $0,36 \times 0,40$.

Χαρακτηριστικὲς εἶναι οἱ σχηματοποιημένες καὶ ἐπιπεδόγλυφες ἑλικες τοῦ κιονοκράνου. Τὸν καμπύλο ἐχίνο κοσμεῖ στὴ μέση ἓνα «ῶν», δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ ἀπὸ τὸ ὁποῖο ὑπάρχουν σχηματοποιημένα φύλλα, πιθανὸν ἄκανθας. Στὰ προσκεφάλαια ζωστήρες περισφίγγουν δέσμη λογχοειδῶν φύλλων.

Τὸ ἐπιθήμα διακοσμεῖ στις στενὲς πλευρὲς ἀνισοσκελῆς σταυρός, μὲ πλατιᾶς κεραῖες στις ἄκρες. Οἱ μακριᾶς πλευρὲς εἶναι ἀδιακόσμητες.
Χρονολόγηση: 6ος αἰ. μ.Χ.

24 (πίν. 7β)

Ἴωνικὸ κιονόκρανο μὲ συμφυᾶς ἐπιθήμα. Οἱ γωνίες τοῦ ἐπιθήματος εἶναι σπασμένες.

Ἀριθ. εἰς. 1039, ἀριθ. εὐρ. ΑΓ 89.

Ὑλικό: Λευκὸ μάρμαρο.

Διαστάσεις: Ὑψος 0,15, ὕψος ἰωνικοῦ τμήματος 0,05, διάμ. βάσης 0,28, ἐπιθήμα $0,36 \times 0,55$.

Ὁ ἔντονα καμπύλος ἐχίνος ἔχει τρία «ῥά», ἀπὸ τὰ ὅποια τὰ δύο ἀκραῖα καλύπτονται ὥς τὸ μισὸ ἀπὸ τὶς ἑλικες. Οἱ ἑλικες εἶναι σχεδὸν ἐπιπεδόγλυφες. Τὰ προσκεφάλαια δὲν ἔχουν διακόσμηση.

Τὸ ἐπιθήμα ἔχει μόνο στή μιὰ στενὴ πλευρὰ ἀπλὴ διακόσμηση ἀπὸ ἀνισοσκελῆ σταυρὸ μὲ πλατιᾶς κεραῖες στις ἄκρες.

Χρονολόγηση: 6ος αἰ.

25 (πίν. 7δ)

Ἴωνικὸ κιονόκρανο μὲ συμφυᾶς ἐπιθήμα. Τὸ κιονόκρανο εἶναι σπασμένο περίπου στή μέση.

Ἀριθ. εἰς. 1047, ἀριθ. εὐρ. ΑΓ 97.

Ὑλικό: Λευκὸ μάρμαρο.

Διαστάσεις: Σωζόμ. μακριὰ πλευρὰ 0,64, στενὴ πλευρὰ ἐπιθήματος 0,62, ὕψος 0,30, ὕψος ἰωνικοῦ τμήματος 0,10.

Τὸ κιονόκρανο εἶναι μεγάλων διαστάσεων. Ὁ ἔντονα καμπύλος ἐχίνος ἔχει στή μέση ἓνα «ῥόν», ἀριστερὰ καὶ δεξιὰ ἀπὸ τὸ ὁποῖο ὑπάρχουν σχηματοποιημένα κοσμήματα. Τὰ προσκεφάλαια εἶναι ἀκόσμητα χωρὶς ζωστήρες. Τὴ στενὴ πλευρὰ τοῦ ἐπιθήματος, ποὺ σώζεται καὶ εἶναι ἔντονα καμπύλη, κοσμεῖ ἓνας ἀπλὸς ἀνάγλυφος ἀνισοσκελῆς σταυρὸς μὲ πλατιᾶς κεραῖες στις ἄκρες.

Χρονολόγηση: 6ος αἰ. μ.Χ.

26 (πίν. 8α)

Ἴωνικὸ κιονόκρανο μὲ συμφυᾶς ἐπιθήμα. Σώζεται μόνο τὸ μισὸ τμήμα τοῦ κιονοκράνου.

Ἀριθ. εἰς. 1040, ἀριθ. εὐρ. ΑΓ 90.

Ὑλικό: Λευκὸ μάρμαρο.

Διαστάσεις: Ὑψος σωζ. τμήματος 0,24, μῆκος 0,37, πλάτος 0,36.

Ἐκ τῆ διακόσμηση τοῦ ἰωνικοῦ τμήματος τοῦ κιονοκράνου σώζεται μόνο τὸ μεσαῖο «ὠόν» τοῦ ἐχίνου. Ἡ στενὴ πλευρὰ τοῦ ἐπιθήματος κοσμεῖται μὲ ἀνισοσκελὴ σταυρὸ ποῦ ἔχει πλατιᾶς κερατεῖς στὶς ἄκρες.
Χρονολόγησις: 6ος αἰ. μ.Χ.

27 (πίν. 8β)

Ἰωνικὸ κιονόκρανο μὲ συμφυᾶς ἐπίθημα. Διατηρεῖται πολὺ καλὰ.
Ἀριθ. εἰς. 1043, ἀριθ. εὐρ. ΑΓ 93.
Ὑλικό: Γκριζωπὸ μάρμαρο.
Διαστάσεις: Ὑψος 0,29, ὕψος ἰωνικοῦ τμήματος 0,09, διάμ. βάσης 0,35, ἐπίθημα $0,57 \times 0,57$.

Τὰ μέλη τοῦ κιονοκράνου διαγράφονται ἀπλὰ χωρὶς ἐπὶ μέρους διαμόρφωσι. Τὸ κιονόκρανο εἶναι τελείως ἀδιακόσμητο καὶ δὲν ἔχει οὔτε ἑλικοῦς οὔτε ζωστήρες. Ἀδιακόσμητος ἐπίσης εἶναι ὁ ἐχίνος καὶ τὸ λοξό-
τμητο ἐπίθημα.
Χρονολόγησις: 6ος αἰ. μ.Χ.

28 (πίν. 8γ)

Ἰωνικὸ κιονόκρανο μὲ συμφυᾶς ἐπίθημα. Διατήρηση πολὺ καλὴ.
Ἀριθ. εἰς. 1046, ἀριθ. εὐρ. ΑΓ 96.
Ὑλικό: Λευκὸ μάρμαρο.
Διαστάσεις: Ὑψος 0,31, ὕψος ἰωνικοῦ τμήματος 0,09, διάμ. βάσης 0,50, ἐπίθημα $0,69 \times 0,93$.
Ὅμοιο μὲ τὸ κιονόκρανο ΑΓ 93 (ἀρ. κατ. 27).
Χρονολόγησις: 6ος αἰ. μ.Χ.

29 (πίν. 8δ)

Ἰωνικὸ κιονόκρανο μὲ συμφυᾶς ἐπίθημα. Διατήρηση πολὺ καλὴ.
Ἀριθ. εἰς. 1052, ἀριθ. εὐρ. ΑΓ 102.
Ὑλικό: Λευκὸ μάρμαρο.
Διαστάσεις: Ὑψος 0,21, ὕψος ἰωνικοῦ τμήματος 0,10, διάμ. βάσης 0,40, ἐπίθημα $0,53 \times 0,74$.
Ὅμοιο μὲ τὸ κιονόκρανο ΑΓ 97 (ἀρ. κατ. 27) καὶ 96 (ἀρ. κατ. 28).
Χρονολόγησις: 6ος αἰ. μ.Χ.

ZUSAMMENFASSUNG

Chr. Mawropulu-Tsiumis, D. Papanikola-Bakirtzis, Kapitelle der Sammlung von Rotonda (Thessaloniki). II. Teil. Ionische Kapitelle.

Als zweite Gruppe der Kapitelle der Sammlung von Rotonda werden hier die ionischen Kapitelle veröffentlicht (I. Teil in «Μακεδονικά» 19(1979) 11-38).

Die Kapitelle werden auf Grund der Struktur und der Technik in Gruppen verteilt. Nach einer Untersuchung der verschiedenen Gruppen folgt der Katalog der Kapitelle mit Bibliographie und Datierung.